

Modern Avrupa Tarihini Yeniden Düşünmek: Aydınlanma'dan 19. Yüzyıl Sonuna

Fatih Durgun

İstanbul, Ketebe Yayınları, 2021, 274 sayfa, ISBN: 978-625-7303-10-1.

Fatma Tuğba NAZIROĞLU

Kitabımızın yazarı Fatih Durgun, 1981 yılında Samsun'da doğmuştur. Lisans eğitimini 2004 yılında Ankara Üniversitesinde İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünde, yüksek lisans eğitimini ise Bilkent Üniversitesi Tarih Bölümünde Avrupa tarihi alanında tamamlamıştır. 2013 yılında Bilkent Üniversitesinde Dr. David Thornton'ın danışmanlığında “Power and Identity in Lancastrian England, 1399-1461: A Study of Historical Writing in the Fifteenth Century” başlıklı teziyle doktor unvanını almıştır. Tarih alanında 2019 yılında Türkiye Bilimler Akademisi Üstün Başarılı Genç Bilim İnsanı Ödülü'ne (TÜBA-GEBİP) layık görülmüştür. 2015 yılından beri İstanbul Medeniyet Üniversitesi Tarih Bölümü Orta Çağ Tarihi Anabilim Dalında öğretim üyesi yapmaktadır.

Modern Avrupa tarihi ele alınırken kırılma noktalarını oluşturan olaylarla alakalı, klişeleşmiş bazı düşünceler tarih yazımındaki yeni yaklaşımlarla birlikte Batı'nın bizzat kendisinde de eleştiriye uğramıştır. Fakat ülkemizde bu klişe düşüncelere yeni bakış konusunda bir eksiklik mevcuttur. Kitabımız Modern Avrupa tarihini Aydınlanma'dan 19. yüzyılın sonuna kadar gelişen tarihî süreçte bu yeni yaklaşımlar bağlamında ele almaktadır. Genel olarak baktığımızda ülkemizde Modern Avrupa tarihi ile ilgili yapılacak çalışmalarda biraz daha çekimser kalındığını söyleyebiliriz. Böyle bir çekimserliğin hâkim olduğu bir durumda Modern Avrupa tarihinin yeni yaklaşımlar bağlamında ele alınması hem ülkemiz açısından bir boşluğun doldurulması hem de Avrupa tarihinin bir Avrupalının bakış açısından bağımsız bir şekilde incelenmesi ihtiyacının karşılanması bakımından önemlidir.

Kitabımız “Takdim” ve “Giriş” bölümlerinden sonra yedi başlıktan oluşmaktadır. Yazar, “Giriş” bölümünde eserin ortaya koyduğu yaklaşımlar hakkında genel bir çerçeve çizdikten sonra bu eserle

birlikte Modern Avrupa tarihi ile ilgili yerleşik kalıpları tekrar gözden geçirmeyi önermektedir.

“Aydınlanmayı Yeniden Düşünmek” adlı birinci bölümde dikkat çeken en önemli nokta Aydınlanma kavramı ile algıladıklarımızın tekrar sorgulanması üzerinedir. Yazar, burada tek bir aydınlanma düşüncesinin olmadığı, “aydınlanmalar”dan bahsedilmesi gerektiğini ifade eder. Ülkemizde ise tekil bir aydınlanma düşüncesi üzerine kurulmuş bir anlayışın hâkim olduğunu söyleyen yazar, bugünkü aydınlanma anlayışımızı çizdiği perspektifler açısından tekrar sorgulamamızı teklif eder. Pek çok farklı aydınlanma düşüncesinin olduğunu belirtirken bunların ortak yönlerine de değinir. Bunlardan en önemlisi de ilerlemecilik ve iyimserlik anlayışıdır.

“Bir Süreç Olarak Fransız Devrimi” adlı bölümdeki başlıklara baktığımızda yazarın, Fransız Devrimi’ni devrim öncesinden itibaren bir süreç hâlinde anlattığını görmekteyiz. Devrimin öncesi ve sonrasını beraber bir süreç olarak işlemiş, Napolyon dönemini de bu süreç içerisinde ele almıştır.

“19. Yüzyılda Kamusal Talepler ve Siyasetin Değişen Çehresi” bölümünde yazar, Fransız Devrimi ile birlikte siyasetin kitleleşmesinden bahsetmektedir. Ortaya çıkan yeni ideolojileri de ayrı başlıklar altında incelemiştir.

“Trajik Bir Başarısızlık Olarak 1830 ve 1848 Devrimleri” bölümünde, Avrupa’da kırılma noktası olarak görülen Fransız Devrimi sonrasında ortaya çıkan 1830 ve 1848 devrimlerinin nasıl bir süreç olduğu ve farklı değerlendirmelere de tabi tutulabileceği anlatılmıştır. Kısa vadede etkili olmayan bu devrim süreci yazara göre uzun vadede etkisini göstermiştir.

“İmparatorlukların Yeni Koşullara Ayak Uydurma Çabaları ve Ulus-Devletin Konsolidasyonu” bölümünde yazar, 19. yüzyılda geçirdiği değişimler bakımından Rusya, Avusturya-Macaristan, Fransa’yı özel olarak ayrı konu başlıkları altında ele almış, Osmanlı’yı da “Doğu Sorunu” üzerinden yine tek bir başlık altında anlatmıştır.

“Sanayileşme ve Toplum” bölümünde sanayileşmenin toplumsal etkileri üzerinde durulmuştur. Aydınlanma ve Fransız Devrimi’nde önemli olan ilerlemecilik bakış açısı neticesinde Sanayi Devrimi’ne yaklaşmıştır.

“19. Yüzyıl Avrupa’sında Bilimselcilik, Yeni Bilimlerin Yükselişi ve Din” başlıklı, ilerlemeciliğin ve akılcılığın çokça üzerinde durulduğu bölümde bilimin 19. yüzyıldaki önemine değinilmiş, bilime âdeta bir din gibi iman edildiği vurgulanmıştır. “İnsanlık Dini” projesi ve tarihî süreçteki yeri anlatılmıştır. Son olarak bu bölüm de “19. Yüzyıl Avrupa’sında Din Geriledi mi?” başlığı altında yeniden değerlendirilerek sonlandırılmıştır. Bölümün dikkat çekici tarafı, yine ezberlerin dışında, yazara göre dinin ne toplumsal hayattan çekildiği ne de gerilediğidir.

Sonuç olarak, Modern Avrupa tarihine ait, Avrupa’da çoktan oluşmuş yeni yaklaşımlar bakımından ülkemizde bir eksiklik vardır. Bu eser, başlığından da anlaşılacağı gibi Modern Avrupa tarihinin kalıplaşmış düşüncelerini yeniden ele almayı teklif ediyor. En başta aydınlanma anlayışımızı tekrar sorgulamamız gerektiği konusuyla başlayarak, 19. yüzyıl sonuna kadar bir süreç bağlamında konuları ele alıyor. Ayrıca süreci ele alış biçimi bakımından okuyucunun zihninde bir yol da çiziyor. “Yeniden

düşünmek” bağlamında ele alınan konulara ise bir oryantalistin Osmanlı tarihini incelerkenki tavrından uzak, daha ihtiyatlı bir şekilde yaklaşmış olduğunu söyleyebiliriz. Kısacası bu eser, okuyucunun zihninde kalıplaşmış fikirlerin sorgulanmasını ve bu yeni bakış için bir adım atılmasını sağlayacaktır.